

„HA AZ IGAZSÁG NEM ÉLET...”
A CARITAS IN VERITATE ENCIKLIKA
JELENTŐSÉGE ÉS ÉLETSZERŰ
ALKALMAZHATÓSÁGA

„Az igazat mondd, ne csak a valódit...”
(József Attila)¹

„Mi az igazság?”
(Jn 18,36)

„a szeretet felülmúlja az igazságosságot és teljessé teszi azt
az ajándékozás és a megbocsátás logikájában.”
(XVI. Benedek pápa)²

„Az Isten szeretet”; „Az Isten Szellem”; „Szellem az Igazság”
(Jn 4,16.24; 5,6)

BEVEZETÉS

Minden fölösleges udvariaskodás nélkül elmondhatjuk: igen jelentős dokumentum XVI. Benedek pápa *Caritas in Veritate* című enciklikája. Érték – nemcsak filozófiai és morális, de logikai, társadalmi szempontból is. Pedagógiai is kiválóan hasznosítható minőségről van szó. Jelen írásomban nem szűkítem nézőpontomat ekkleziológiai irányba, elkerülöm a teológiai „műalkotás-elemzés” kanyarjait is, inkább nyitnék az eszmék továbbgondolhatósága, evangelizálásban való alkalmazhatósága felé.³

XVI. Benedek alaptézise a dokumentum címében olvasható. A „szerepet az igazságban” egy alapminőségnek egy másikban való bennfoglaltságára utal. E címet felfoghatjuk akár állításként is: az igazságban szeretet van. Ez bizonyára mindenkinek elfogadható tétel. Megközelítésre utal, de nem kizárólagos nézőpontra. Az állítás a másik oldal felől is érvényes: igazság van a szeretetben. A szerző, XVI. Benedek maga is érezhette a kettős irányultságú figyelem igényét, ezért nem véletlen pontosította: „Ebből fakad a szeretet és

1 A „Thomas Mann üdvözlése” in: József Attila: *Összes versei*, Osiris, Budapest, 2005, 474–475.

2 CV 6. (10.).

3 A Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola 2010 őszi konferenciáján tartott vetítettképes előadásom teljes szövege sajnos nem maradt meg, így ezen írásom rekonstrukció, illetve egy tervezett hosszabb filozófiai elmélkedés részének tekintendő.

az igazság összekapcsolásának szükségessége, nem csupán abban az irányban, amelyet Szent Pál kijelöl, azaz az „igazság a szeretetben” értelemben (Ef 4,15), hanem a fordított, amazt kiegészítő „szeretet az igazságban” irányban is.⁴

A megfordítással dialektikus megközelítést ajánló alaptétel még így is felveti egy harmadik összetevő lehetőségét, hiányát, de a szerző már a bevezetésben igen helyesen megindokolja, miért épp az igazság felé mozdítja elmékedésünket.⁵ Ugyanis a szeretettel összekapcsolt igazsággal „*ma kevésbé számolnak egy olyan társadalmi és kulturális közegben, amely az igazságot viszonylagossá teszi, gyakran közömbössé válik az igazság iránt és ellene szegül.*”⁶

Figyelemreméltó az enciklika megírásának és közlésének ideje. A XXI. század első évtizedében, a globalizált gazdasági világhatalom és világválság korában vagyunk. Az erkölcsi kulcsszó mai világunkban az értékek megszokottá lett *relativizálódása*. (Mi a bűn? – az attól függ. Mi az erény? – az attól függ. *Mi a jó, a szép, az igaz?* – az attól függ – mondják a többnyire liberális értelmiségi farizeusok.) A sorban elérkezünk az igazság fogalmához is. Igen, viszonylagossá tette ezt is az abszolút Igazságot tagadó, szofisztikusan megcsavaró, közömbös világdivat. Meg kell hát kérdeznünk: – *Mi hát az igazság?* Emlékszünk, Pilátus provokatív kérdése az elébe hurcolt Jézust faggatva ugyanez volt. Sajnálhatjuk a tudásával görög módra okoskodni akaró helytartót – aki nem ismerte fel: maga a nagybetűs Igazság áll vele szemközt – kérdése azonban ma is kérdés marad és feleletet vár.⁷

1. MI HÁT AZ IGAZSÁG?

A lexikonok általában túlbeszélnek vagy túlzottan leegyszerűsítik a fogalom jelentését. Egy szócikk például így definiál: „*Az igazság a valóság és a tudat megfelelése egymásnak*”. E kijelentés sok oldalról bírálható, illetve bővíthető. Az utca embere is megérti: az igazság (ha van), akkor is igazság, ha a tudat nem felel meg a valóságnak. Közép-Európa s Ázsia történelmi tapasztalata csak megerősíti ezt. Szembe kell néznünk azzal a bonyodalommal, amit ráadásul a valóság és az igazság egymásnak megfeleltetése (rosszabb esetben téves azonosítása) okoz. József Attila (1905–1937) közismert verssora értelmesen buzdít e kettő megkülönböztetésére. Más az igaz, más a valódi.⁸

Ráadásul mindez a tudatunk színpadán több szerepben játszik. A gyermekmese több eleme például biztos, hogy felnőtt fejjel se nem valóság, se nem igaz. Ám a gyermeki lélek számára a „négyzögletű kerek erdő”, vagy a kék ló és a rózsaszín párdúc igaz realitás (a bővli-kereskedelemnek „köszönhetően”) és valóságos is. Semmi esetre sem süthetjük rá az igazság ellentétét, a hazugságot vagy a tévedést. Bár a világ felnőtt

4 CV 2. (6.). Kiemelés az eredetiben.

5 A harmadik összetevőre később utalok.

6 Uo.

7 Jézus létével, csöndes jelenlétével adott választ.

8 Lásd első mottónkat.

tudatában nyilvánvaló, hogy ezek nem igazak, de a gyerek a mesében megalkotta, azaz megteremtette ezeket. Azt se felejtjük el, hogy a mese nem más, mint a gyerekek vallása. Karácsony Sándor⁹ (1891–1952) híres társaslélektani rendszerében az IGAZ – a bölcs és a szép, való, kellő, jó, üdvös és szent mellett – az Isten tulajdonsága, attribútuma. A felsoroltak mind viszonyfogalmak. Már az ókori görög kultúrában a „*kalokagathia*” eszménye arra utalt, hogy a szép, a jó és az igaz összetartoznak. Társaslelki viszony az „igaz” is. Az igazság viszonyfogalom. Az ember társas lelkének pneumatikus viszonya – de tegyük hozzá – nem tetszőleges reláció, mivel önkényesen nem tehető viszonylagossá.

Továbbemelve a gondolatot, az igazságra hivatkozó jogot is megvizsgálhatjuk. Ahogy az igaz nem azonos a valódival, a jog sem azonos az igazsággal. Okkal – jogosan – merül föl a régi kérdés: Az „*igazságszolgáltatás*” kritériuma megfelel-e az *Igazság filozófiai kritériumának*? Mert ha nem, hát nyilvánvaló, hogy a nemzetközi gyakorlatban is csak jog-szolgáltatásról beszélgetünk. Összefügg ezzel az a kérdés: vajon mindig megvalósítható az igazság?

Ahogy a földbe elásott kincsnek – hiába érték – semmi haszna nincsen, úgy annak az igazságnak, mely nem megvalósítható, pont a használhatósága, alkalmazhatósága hiányzik. Ettől még érték maradhat, de nem használhatóan. Keresztény helyzetre lefordítva, beláthatjuk: ha a Jó Hírt, az Evangéliumot a közvetítésére alkalmatlan emberekre bízják, akkor az ugyan továbbra is érvényes, egyetemes érték és igazság marad – ám haszontalanul.

A magyar rendszerváltozást előkészítő két nagy nemzedék arról (is) volt nevezetes, hogy nem elégedett meg a „ról-ről kultúrával”, (ahol nem az eredeti műhöz lehetett hozzájtni, csak a róla írt kritikához), hanem az eredeti igazságot kereste a történelemben és a társadalmi folyamatokban. Sok marxista tanárral ellentétben nagy részük elolvasta a kor „olvasmányait”, s megértette azok mögöttes tartalmait is. Ezért tudta cáfolni, félretolni a hamisságokat. A vulgármarxizmust, a „proletár internacionalizmus” hazugságait és a birodalmi diktatúra hazánkban állomásozó hatalomtechnikáit is leleplezte.

Közjót, igazságot akaró társadalomban az igazság nem lehet a relativizálás eszköze. A média találgatásait eltolva, háritva, a nép nem véletlenül akarja „az igazság felderítését” számos bűnügyben is. Különösen ott, ahol az igazság, a jog és a „jó” (mint erkölcs) összeütközik. A korrupciós ügyek ezreinek ítéletében a megvesztegetés, a vagyonszünetés, a tolvajlás „jogszerű” volt. *Jogos lehet a rablás, ha van rá papiros? S hiába tiltakozik az igazság nevében az erkölcs, a jót, a közjót számon kérve?* Ha az igazságot helyettesítő jogi protézis-kultúra ellehetetlenítheti az igazságtételt, a jogi féligazság csak a hazugság álarca lesz.

A *Caritas in Veritate* enciklika felfedező erővel ráirányítja a figyelmet az igazság fogalmának egy másik törékeny részére. A dokumentum címében megjelölt kérdéstről van szó. *Azaz az igazság a maga immanenciájában tartalmazza-e a szeretetet, avagy mentes*

⁹ Munkásságáról lásd Kontra György: *Karácsony Sándor, a nagyhírű professzor*, B.I.P. Kiadó, Bp. 2004.

attól? Ismét egy relációval van dolgunk. *Hogyan viszonyul az igazság a szeretethez? Létezhet-e nélküle? Van-e szeretetlen igazságosság?* Egyértelmű választ ad az enciklika. Nem létezik, mert az nem igazság. Nem lehet szeretetlen az igazságosság, mert az könyörtelen, embertelen jog-szolgáltatás volna. Az igazság látszata megöli a lelket.

Örvendezünk tehát annak kifejtésén, hogy az igazság csak akkor „életképes”, ha benne működik a szeretet is, ugyanakkor meglepve olvassuk a szerző másik, félreérthető mondatát: *„Csak az igazságban ragyog fel a szeretet és válhat hitelesen megélhetővé.”*¹⁰

Nemcsak az igazságban ragyog fel a szeretet, hanem az Irgalomban is. Az a bizonyos hiányzó, odaillő szó, amely a magyarázatot megadja – az nem más, mint az IRGALOM. Mert ami az embernek lehetetlen, az Istennél lehetséges: egyidejűleg képes igazságos és irgalmas lenni. Így is lefordítható a „szeretet az igazságban” kifejezés értelme, jelentése. Az irgalom és az igazság egyidejű létében, működésében tapasztaljuk a szeretetet. *„Az igazság iránti bizalom és szeretet nélkül nem létezik társadalmi lelkiismeret és felelősség, s így a társadalmi cselekvés az egyéni érdekek és a hatalmi logika fogságába esik, ami együtt jár ennek bomlasztó hatásaival a társadalomban”*.¹¹ Bár egyirányú hangsúllyal, de a dokumentum kifejti, leírja a lényegét. Sajnálatos, hogy az imént említett „irgalom” mindezt kiegészítő, ide illő fogalma viszont hiányzik az enciklikából.

2. A HÁRMASSÁG SZAVAI: „EGO SUM VIA VERITAS ET VITA”¹²

Az evangéliumban e három fogalom együtt mutatja Jézus lényét, lényegét, határtalanságát, időtlenségét és érték-minőségét. Sajátos bemutatkozás ez megismételve Jahve ószövetségi „ÉN VAGYOK” önmeghatározását. *„Én vagyok az út, igazság és élet.”* Egyidejűleg. Egységben. E három „megnevezés”, „jelölő” szó együtt, szinkroniában ad jelentést a megjelöltnek. Ha egy kultúrember a mai világban bemutatkozik, annak a nevét ma is illik teljességében elfogadni. Így például a mostani pápa nemcsak Benedek, de XVI. Benedek. Nemcsak Ratzinger, hanem Josef Ratzinger. Az Emberfia szép bemutatkozása esetén sem illendő elszabotálni az Igazság mellől az Életet és az Utat. Ezt a világ teszi, amikor fetiszizál egy-egy fogalmat, s csak önmagában, viszonyai nélkül mutatja fel. Tehát az Igazság létezhet magában, de értelme az Úttal, Élettel egységben található.

Már megint – egy viszonyfogalom. Még érthetőbben: önmeghatározásunknál is együtt szerepel az emberi fajhoz való tartozás megnevezése, a vallási azonosulás (ha van), a nemzethez való tartozás megjelölése, és a nemi identitás jele. Ha csak egyet is elhagyunk, hiányosak vagyunk. Krisztus, a felkent fogalma mellől nem hiányozhat a Jézus, a szabadító fogalma. Ez a lényege. Az igazság teológiai, filozófiai fogalma mellől (keresztény szemléletben) sem hiányozhat a hozzá vezető út és a teljességet jelentő élet fogalma. Örömmel olvashatjuk a dokumentumban XVI. Benedek egy érdekes

10 CV 3. (7.)

11 CV 5. (8–9.).

12 Jn 16,4: „Én vagyok az út, az igazság, az élet.”

hiánypótló gondolatát is. A *Katolikus Egyház Katekizmusának* hivatalos szövegéhez képest meglepetés ez a szövegrészlet: „énünket gyakran pszichénkre redukáljuk és a lelki egészséget összekeverjük az emocionális jó közérzettel. [...] A fejlődésnek az anyagi mellett a szellemi-lelki növekedést is magában kell foglalnia, mert az ember »test és lélek egysége«.”¹³ A jelen tanulmány nem teszi lehetővé az emberi lét széleskörű és mélyreható antropológiai elemzését, a test-lélek-szellem hármas egységének leírását, mégis figyelemre méltó, hogy jelenleg csak a test-lélek dualizmusát tanító katekézishez képest az iménti idézetben megjelenik a „szellemi-lelki” kifejezés is. Igaz, rögtön utána jön a duális test-lélek emberkép. (Vajon ez csak fordítás kérdése lenne? Jézus (a Krisztus) kereszten elmondott utolsó szavait a görög nyelvű evangélium nem a lélek, hanem egyértelműen a „szellem” szóval idézi. Atyja kezébe Jézus nem a *pszüchéjé*t ajánlotta, hanem a *pneumá*ját. Maradva most a *Caritas in Veritate* lelkiességében vagy szellemiségében rögzítsük, hogy csak az az igazság, melyben jelenvaló a szeretet.¹⁴

3. HOGYAN IS MŰKÖDIK A SZERETET ÉS AZ IGAZSÁG EGYSÉGE?

Miután az igazság és a szeretet egymásban-valóságát fölismertette és elfogadtatta az olvasóval e dokumentum, újra előkerülnek a szeretettel kapcsolatos viszony-leírások. XVI. Benedek visszautal II. János Pál üzenetére. A 2002-es Béke Világnapjára kiadott írásnak már az alcíme is sokat mondó: „*Nincs béke igazságosság nélkül és nincs igazságosság megbocsátás nélkül*”. Ebből a békeüzenetből bontja ki a *Caritas in Veritate* a logikus gondolatot – a fordított irányból, azaz a szeretet felől sem nélkülözhető az igazság, de egy pillanatra sem kétséges, melyik nagyobb a másiknál, melyik a meghatározóbb.

„A szeretet túlhalad az igazságosságon, mert szeretni annyi, mint adni, odaadni a másiknak azt, ami az »enyém«; ugyanakkor a szeretet soha nem létezik igazságosság nélkül, amely azt követeli, hogy megadjuk a másiknak azt, ami az »övé«” [...] egyfelől a szeretet megköveteli az igazságosságot [...]. Másfelől viszont a szeretet felülmúlja az igazságosságot és teljessé teszi azt az ajándékozás és a megbocsátás logikájában.”¹⁵

Érdekes módon ugyanezen filozófiai-teológiai elvek mozaikkockaként illeszkednek egymáshoz Karácsony Sándor társaslélektani rendszerében. A társadalmi viszonyoknak, azaz a társaslélek akarati viszonyulásaának mindig intenzívebbé váló kategóriái így követik egymást a rendszerben: igény / ajándék / szolgálat / áldozat / szeretet. Ami ezeket – társas-akarati mivoltukon túl – összeköti, az az a körülmény, hogy mindegyik kategória a cselekvésnek, a tevésnek, alkotásnak különböző szintű megvalósulása. Ez természetes, hiszen a társadalmi reláció mindig emberi cselekedetek rendszerében él. Nem véletlenül idézi az enciklika János evangélista szavait: „A szeretet első útja [...] a »tettel és igazsággal« (1 Jn 3,18)) való szeretés”.¹⁶

13 CV 76. (101.) Kiemelés az eredetiben.

14 Vö. utolsó mottóinkat.

15 CV 6. (9–10.). Kiemelés az eredetiben.

16 CV 6. (9.).

Megtanulható ez a lélektanból is. Erich Fromm (1900–1980) híres könyvének egyik alaptézise, hogy a szeretet – a közvélekedéssel ellentétben – nem érzelmi, hanem akarati viszony és nem valamilyen szófécsérlő beszéd jellemzi, hanem cselekvés. Ismerős ez Jézus evangéliumi gyakorlatából, ahol tevékenységben, az életállapotok megváltoztatásában, gyógyításokban mutatta meg a tanítást és nem jólféült elméleti leckefelmondásban. A tanítás ugyanis nem azonosítható szép szavak artikulált sorolásával. Jaj, azoknak a templomoknak, ahol a prédikáció nem társul élő cselekvéssel, karitással, és a társas, közösségi egymás-segítés formáival! Erre is mélyen igaz Nagy Lászlónak, a költőnek (1925–1978) az üzenete: „Műveld a csodát, ne magyarázd!”¹⁷

Igaza van az enciklikának is, amikor arra ösztönöz, hogy „a szegénységről és elmaradottságról való fogalmainkat kibővítsük”.¹⁸ Ám e mondat – félreérthető is lehet. Jobban a lényegre utalna, ha a szegényekről való tudást, életbeli tapasztalatot említene. A „fogalmak bővítése” félrevezet. Egész iskolázottságunk, politikánk a fogalmi apparátus társasjátékán alapul. A közoktatás didaktikája az elvonatkoztatást teszi első helyre, az absztrakciók halmozása pedig (normális embernél) csömört okoz. A pusztán elvonatkoztatásra épülő tanítás – ÉLETIDEGEN, nem is hasznosul. Fogalmaink mára kiüresedtek, s az üresedő absztrakciók mögül hiányzik az élet maga. „Barátaim, a szavak végleg kiürültek” írta erről Fekete György.¹⁹ *Miért a fogalmainkat bővítsük? Nem inkább az empirikus ismereteinket, észleléseinket, gyakorlati életből vett napi benyomásainkat kellene bővíteni? És ezután majd rendszerezni, következtetéseket levonva?* Filozófiáink, teológiánk, szentírás-magyarázataink legveszélyesebb kísértése, ha fogalmak zsúfolódnak egymásra. Ennek méltó büntetése az, hogy nem értik meg az emberek. *Nem kellene végre visszatérni az élethez és annak érthető kommunikációihoz?*

Ez a létről, életről való gondolkodásunk jellegére, terepére, eszközeire, módjára irányítja figyelmünket. *Vajon a szeretet és az igazság megközelítéséhez elsősorban intellektualitás szükséges?* Bizony nem! A XX. századi magyar papok (és filozófusok) közül fejjel kiemelkedő püspök, Prohászka Ottokár (1858–1927) akadémiai székfoglalójának a címe is ehhez kötődik: *Az intellectualismus túlhajtásai*. Íme, Prohászka érvei:

„A tudás ki nem merítheti a valót. Valóság s filozófia úgy viszonylanak egymáshoz, mint a vízi pók a tengerszemhez s a hajó az óceánhoz. A vízi pók nem arra való, hogy a tengerszemet kiigya; a hajó sem arra való, hogy az óceánt fölszívja; hanem a vízi pók is, a hajó is arra való, hogy a tengerszemen s az óceánon eligazodjék, hogy tegyen, menjen, célt érjen. Hát a filozófia sem arra való, hogy a világot fölszívja, hogy a valóságot fogalmi adekvációkba foglalja, hanem arra való, hogy lásson, tudjon annyit, amennyit. S ugyan mennyit? Hát annyit, hogy általa az ember is tegyen, menjen, s célt érjen. Ezzel szemben az intellektualizmus s racionalizmus a világ fölértéséről álmodozik; kontemplátora akar lenni az eszmék világának, melyben állítólag több a tartalom, mint a valóságban. Az

17 Nagy László: *Hegyí beszéd*, In: *Seb a cédruson*, Magvető, Budapest, 1995, 474.

18 CV 28. (35.).

19 Fekete György: *Létezésem*, Kráter Kiadó, Bp. 2002. 46.

eszmék platói világát a valóságnál, az életben megtapasztalandó valóságnál különb, szebb, tartalmasabb világnak tartja, s így tényleg nem látszik öntudatában lenni annak, hogy a fogalmakban van valamelyes igazsági tartalom, de csak valamelyes. Öntudatlanul is vallja, hogy ésszel, ismerettel ki lehet a világot meríteni, holott a gondolat, az ismeret csak egy neme a valósággal való érintkezésnek. Ez a fogalmi érintkezés csak értelmi illetek, pontozások, absztrakt jelzések, összefüggések s eligazítások alakjában történik; de van ezen az érintkezésen kívül a tett, a cselekvés érintkezése is, mint ahogy a fogalmon kívül – azon kívül, amit értünk – van a valóságban még több, de mérhetetlenül több tartalom. Ezt a fontos, nagy világot, ezt a valóságos valóságot s a vele való érintkezést ignorálja s feledi az intellektualizmus.”²⁰

4. LOGOSZ – A DIALOGOSZBAN

A nagyszerű egyiptomi, alexandriai jezsuita szerzetes pap és lelkes író, Henri Boulad SJ szerint Istent beskatulyáztuk a görög filozófiától örökölt logikába, sémákba, rendszerekbe. De a Teremtő ezt mondja nekünk: Legkevésbé sem érdekelnek a sémáitok, rendszereitek, logikátok! Szabad vagyok, hogy az az Isten legyek, aki lenni akarok. Vagyok, aki vagyok. Vagyok a VAN. S innentől Henri Boulad eszmevetését jogosan kapcsolhatjuk az enciklika üzenetéhez: „A kereszténység Isten másfajta felfogására kötelez bennünket. Nem az értelemről, hanem a szeretetről kiindulva.”²¹ E gondolat előzményeit megtaláljuk már az ókorban vagy a középkorban is. Pascal (1623–1662) egyértelmű állítást tesz elénk: „A szívnek megvannak az indokai, amelyeket az értelem nem ismer.”²² Boulad is hangsúlyosan attól óv, amire fogalomhalmozásaink során hajlamosak vagyunk. Életből vett tapasztalataink, képeink, képzeleteink összeszedettségére bízunk. A nyelvből vezeti le filozófiai állítását, amelyben a kép hordozza az igazságot és nem a fogalom. Boulad *A fogalom azt mutatja, amiről beszélünk, a kép azt mutatja, ami van. A kép az igazság. A fogalom igaz próbál lenni...*

Ha pedig az igazságot épp nem a fogalomban leljük meg, akkor talán kevesebb filozófiai okoskodásra és több párbeszédre lenne szükség? II. János Pál pápa életpéldája a világgal és az élőkkel való folyamatos párbeszédre épült. Ezt XVI. Benedek is elfogadja, amikor a teremtő Logosz természetére utal. A logosz nem monológ, hanem párbeszéd, azaz dialogosz: „Az igazság ugyanis „dia-logoszt”, dialógust teremtő „logosz”, azaz megosztás és közösség.”²³

A teológiai állítást a nyelvészet és lélektan is megerősíti. A nyelvet létrehozó gondolati elem a tagolatlan képzet és nem egy szó. A képzet az egyéni léleké, a szó, a beszéd, beszélt nyelv a társas lény eszköze, ahogy Karácsony Sándor is kifejti. S a modern nyelvészet ehhez hozzáteszi, hogy a beszéd alapegysége nem a mondat, hanem a mondatpár.

20 Prohászka Ottokár: *Az intellectualismus túlhajtásai*, Budapest, 1910, 43.

21 Henri Boulad S. J.: *Teózis*, Kairosz Kiadó, Budapest, 2009, 27.

22 Blaise Pascal: *Gondolatok*, Lazi Kiadó, Szeged, 2005, 96.

23 CV 4. (7.).

A nyelv társadalmi „termék”. A nyelv eredete a logosz, működése a dialogosz. Ez egyébként nyilvánvalóan következik az ember természetéből – az ember egyszerre autonóm egyéni lélek és *zoón politikon* – azaz társas lény.

A beszéd kifejező erejét megvilágítva Boulad nem kevesebbet állít, mint hogy *minden kifejezés: növekedés*. Jól értve a szót, ez a mindenkori másik embernek, vagy jobb esetben mindkét társalgó félnek a növekedését jelenti. Régi modell: *Logosz – dialogosz. Kommunikáció – communio*. Ezzel elérkeztünk az evangelizáció lényegéhez és a neveléshez. „*A pedagógia célja a növekedés*.” – erősíti meg állításunkat a XX. század nagy magyar neveléstudósa, Karácsony Sándor.²⁴

A szeretetről és igazságról gondolkodtunk a *Caritas in Veritate* kapcsán. Keresztényként. *De azok vagyunk-e?* Henri Boulad e kérdést is fontosnak tartja önismeretünkhöz. Nem kevesebbet állít, mint hogy – nem vagyunk keresztények. *Még* nem. Beképzeltség nélkül nem állítható, hogy sikerült megkrisztusodnunk. Boulad elemzése azonban egy folyamatra utal: kereszténnyé VÁLUNK, válhatunk. Ez hosszú folyamat. *Mit tehetünk a sikerért? Szerezzük meg az igazságot?* Erich Fromm gondolatait már említettem. Ennek az anonim kereszténynek – aki ugyan sose vallotta magát annak – mélyen keresztény üzenete az volt: semmi értelme a birtoklás-központú életnek. *To have or to be? Birtokolni vagy létezni?*– tette fel híres könyve címében a kérdést.²⁵ A válasz bennünk van.

ZÁRSZÓ

Témánkról való elmélkedésem egy költői formájú, filozófiai értékű kiegészítéssel zárom. Henri Boulad axiomatikusan egyszerű megfogalmazása a lényegre utal:²⁶

Henri Boulad:
Hit és tapasztalat az élő igazságról

Nem birtokolhatod az igazságot,

nem tarthatod a jegyzetfüzetedben és a fiókodban.

Nem írhatod az aktáidba,

mert ha az igazság nem élet, akkor semmi. [...]

Tonnányi jegyzetet készítettem és címkéztem őket.

Elhelyeztem tonnáit az „igazságnak”.

De a sokszorosítható igazság nem az Igazság. [...]

24 Karácsony Sándor: *A magyarok kincse*, Széphalom könyvműhely, Budapest, 2008, 270.

25 Erich Fromm: *Birtokolni vagy létezni*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1994.

26 Henri Boulad: *Igazság és élet*, Korda Kiadó, Kecskemét, 2000, 8.

*Mi érvekkel szeretnénk bizonyítani Isten létét.
Mi szavakkal szeretnénk bizonyítani Isten létét.
Mi szeretnénk bizonyítani Isten létét az ész érveivel.
Vigyázat azonban, mert Isten nem egy beszéd végén található.*

*Az hiszed, az érvelés elvezethet a bizonyosságra? Nem!
A bizonyosság az életből jön, mert az igazság élő.
Aktív, lüktető, pulzáló élet, áradó és örökké új.
Mert az igazság, amely nem élet, az semmi. [...]*

*Mert életedben a szeretet az út Istenhez.
A szeretet fog Isten útjára vezetni.
Mert a hit, amely nem szeretet, az semmi.
Mert az igazság, amely nem szeretet, az semmi.”*

*Dr. Deme Tamás
főiskolai docens, PPKÉ VJK*